

BD-landbouw & Groenboerenplan

Naar een levende, gezonde landbouw in boerenhanden

Hoe staan we ervoor met de landbouw in 2023? Hoe komen we tot transitie? In het Groenboerenplan komen een aantal kernpunten uit de Landbouwcursus van Rudolf Steiner naar voren, ziet Tineke van den Berg. De Landbouwcursus van 1924 blijft actueel.

Als we kijken we naar de Nederlandse 'agribusiness' als geheel, inclusief de doorvoerhandel via Rotterdam naar de rest van Europa, dan zijn we met ons kleine landje

één van de grootste exporteurs van landbouwproducten ter wereld. Kijken we echter naar de mineralenstroom, die (ook via de Rotterdamse havens) ons land binnenkomt,

dan krijgen we een heel ander beeld. Jaarlijks importeert de Nederlandse landbouw eindeloze hoeveelheden stikstof in de vorm van kunstmest en krachtvoer. Nederland gebruikt daarvoor wel acht maal (!?) haar eigen areaal landbouwgrond in andere delen van de wereld. De mest- en mineralenoverschotten stapelen zich vervolgens op in onze lucht, bodems, en wateren.

De gevolgen van deze landbouw-uit-balans doen ons voedselsysteem kraken in haar voegen. Bijna zestig jaar geleden schreef Rachel Carson hierover haar *Silent Spring*. Bijna honderd jaar geleden hield Rudolf Steiner zijn Landbouwcursus. Hij legde toen al de vinger op de zere plek, en schetste een alternatief. Daaruit is de BD-landbouw ontstaan.

Transitie en Protest

De noodzaak tot een ingrijpende ommezwaai in de landbouw lijkt nu eindelijk ook bij de Eu-

'Hoe dan wel?' was de titel van de Groenboeren Conferentie die 4 februari bij de Universiteit Utrecht werd gehouden. Maar het motto werd: 'Nederland Groenboerenland. Het kan wel!' met een doelstelling om in 2030 tot 600.000 hectare Groenboerenland te komen. Daarvoor stonden tijdens de afsluiting meer dan 300 deelnemers op het podium.

ropese en Nederlandse overheid door te dringen. De boerenprotesten die dat tot gevolg heeft, komen voort uit angst voor een veranderende toekomst, en zijn daarmee uiteindelijk dus niet in het belang van de landbouw. Want dat de landbouw rigoreus veranderen moet, weet diep van binnen iedereen.

Boeren hebben immers landschap, schoon grondwater, een gezonde bodem en biodiversiteit keihard nodig om voedsel te kunnen blijven produceren in de toekomst. Zonder dat is in de toekomst geen landbouw meer mogelijk. In Duitsland voeren boeren en na-

tuurbeschermers daarom samen actie voor een rechtvaardige landbouwtransitie, zoals de foto op pagina 14 laat zien.

De Nederlandse boeren denken met hun protesten te vechten voor hun toekomst door zich te verzetten tegen verandering. De grootverdieners in de voedselketen (zoals toeleverende bedrijven, supermarkten en banken) profiteren van die opstelling en gevoelens, en proberen die zoveel mogelijk te voeden.

Groene Boeren

Maar ook in Nederland zijn er gelukkig veel boeren die de landbouwtransitie onontkoombaar en noodzakelijk vinden. Samen met natuur- en milieuorganisaties wilden deze boeren een tegengeluid laten horen tijdens de boerenprotesten. Dit resulteerde vorig jaar in het Groenboerenplan, samengesteld door negen boerenorganisaties (waarbij ca 2500 groene boeren zijn aangesloten), 7000 keer ondertekend, waarvan 875 keer door organisaties. Met het Groenboerenplan maken de Nederlandse Groene Boeren duidelijk welke ingrijpende maatregelen nodig zijn om landschap, milieu én landbouw voor de toekomst te redden. Eigenlijk schetst het Groenboerenplan de voorwaarden waarmee iedere boer die wil, kan meedoen aan de transitie.

Landbouwcursus

De BD-beweging heeft een voortrekkersrol bij het verder dragen van het Groenboerenplan. Waarom is dat? Wat hebben de Landbouwcursus uit 1924 en het Groenboerenplan uit 2022 met elkaar gemeen? In de

Landbouwcursus en in het Groenboerenplan vind je een aantal overeenkomstige kernpunten. In het Groenboerenplan zijn die als volgt verwoord:

- streef naar grondgebonden landbouw en sluit de kringloop; stop met de import van krachtvoer en kunstmest;
- streef naar bronmaatregelen in plaats van technische lapmiddelen als oplossing van problemen;
- bereken schadelijke effecten van productie door in de prijs van voedsel;
- maak boeren deel van de oplossing door ze te steunen in de transitie.

Deze kernpunten kom je regelrecht tegen in de Landbouwcursus en in de praktijk van BD-landbouw:

Het streven naar gemengde bedrijven en bedrijfssamenwerkingen, waarin de dieren in dienst staan van plantaardige productie. Het vee zorgt voor goede kwaliteit mest en voor verwerking van reststromen. Zuivel en vlees zijn bijproducten.

Binnen het gesloten bedrijfssysteem zorgt het bodemleven voor de stikstofvoorziening en voor de opbouw van organische stof om de bodem robuust en gezond te maken en CO₂ vast te leggen. Dit idee van het levende bedrijfsorganisme, waarin het geheel meer is dan de som der delen, komt regelrecht uit de Landbouwcursus

Zo ook de overtuiging dat de mens niet 'gedoemd' is tot natuurvernietiging. We kunnen het positieve verschil maken! De aarde wacht op onze voetafdruk: door cultuur te brengen kunnen we de aardetoekomst mee vormgeven. Dit kunnen we doen door

10.000 boeren én burgers demonstreerden 21 januari in Berlijn voor een sociaal rechtvaardige landbouwtransitie, met leuzen als 'Boerderijen in plaats van Agrarische industrie', 'Iedere boerderij telt - schep perspectief voor mens, dier, klimaat en milieu' en 'Toekomst heeft verandering nodig'.

daadkrachtig aan de aarde te werken met BD-landbouw. BD-landbouw is cultuur brengend, bouwt bodemvruchtbaarheid op en is klimaatpositief. De boer neemt de zorg voor dieren, bodem en landschap weer op zich en burgers kunnen hem/haar daarbij steunen. Omdat we allemaal eten, zijn we als consument allen deel van het landbouwsysteem dat we kiezen. Korte ketens, directe verkoop en betrokken burgers helpen de boer aan

een eerlijke beloning, zowel financieel als in de vorm van persoonlijke en maatschappelijke waardering.

Toekomst voor mens en aarde

De klimaatcrisis verbindt ons met elkaar. Iedereen, zowel boer als consument, maakt deel uit van de landbouw en kan haar toekomst mee bepalen. Individueel door de macht van de boodschappentas en door lidmaatschap van de BD-Vereniging. Maar ook door actief betrokken te zijn en georganiseerd in het maatschappelijk debat. Daarom schuift ook Stichting Demeter aan bij de besprekingen voor het Landbouwakkoord. Zo hopen we als BD-beweging onze overheid aan te moedigen om lef te tonen en de landbouw om te vormen.

Samengevat zou je kunnen zeggen dat het Groenboerenplan en de Landbouwcursus beide staan voor landbouw die weer in boerenhanden komt om zo de landbouw weer levend en gezond te maken. De aarde is immers geen kapotte machine, maar een levend wezen. Dit kan alleen door anders naar de bodem te leren kijken en anders te leren denken over landbouw, en door dit op de biodynamische bedrijven in praktijk te brengen. Zo kunnen we de dode landbouwindustrie veranderen in een levende landbouwcultuur, en iets betekenen voor de ontwikkeling van mens en aarde.

Tekst: Tineke van den Berg. Zij is voorzitter van Stichting Demeter, boer op de Stadsboerderij Almere en themaredeacteur van deze Dynamisch Perspectief.